A

BİSMİLLAHİ ʾR-RAḤMANİ ʾR-RAḤİM

I.

TANRININ MEDHİ HAKKINDA

1. Tanrım, (dâimâ) sana çok hamdederim;
2. (dâimâ) senin rahmetinden hayır umarım.

3. Dilim senâyı, (sana) lâyık bir şekilde, söyleyebilir mi;
4. olanca kudretimle söyleyeyim; bana yardım et.

5. Canlı, cansız, uçan ve koşan (her) şey
6. senin varlığına tanıklık eder.

7. Senin birliğine delil arayan (kimse)
8. bir tek şeyde binlerce delîl bulur.

9. Yok idim, yarattın; yine yok edip,
10. tekrâr var edersin; bunu ikrâr ederim.

11. Ey şüphe yolunda koşan, uyan;
12. gel, ölmeden kendini âteşten kurtar.

13. O kadir (Tanrı senin) geceni ve gündüzünü yarattı;
14. (bunlar) birbirine uyup, birbirinin ardı-sıra giderler.

15. Gününü giderip, geceni getirir;
16. geceni giderip, tekrâr tanı aydınlatır.

17. O dirileri öldürdüğü gibi, ölüleri de diriltir,
18. görürsün; bunu iyi bil.

19. O kudret sâhibi büyük bir Tanrıdır;
20. ölüleri diriltmek onun için kolay bir iştir.

II.

PEYGAMBERİN MEDHİ HAKKINDA

21. Şimdi Peygamberin fazlından bir kaç söz dinle;
22. akıl ve dikkatini bileyip, sözümü anlamağa çalış.

23. O, yaradılanların (en) seçkini ve insanların (en) kutlusudur;
24. bil ki, yaradılanlar arasında onun eşi ve dengi yoktur.

25. Resûller beyaz bir yüzdür; o ise, bu yüzün gözüdür;
26. yahut onlar al yanaktır; o ise, bu yanağın benidir.

27. Onun medhinden ağzım tatlılanır;
28. onun yâdı, dilim için, şeker ve baldır.

29. Yarın, derde düşersem, elimden tutacak olan
30. o (resûle) bugün benden salât ve selâm erişsin.

III
DÖRT SAHÂBENİN MEDHİ HAKKINDA

31. Yine (onun) dört arkadaşına selâm gönderirim;
32. onları (anmaktan) hiç bir zaman usanmam.

33. (Biri) Atîk, (diğeri) Fârûk, üçüncüsü Zinnûreyin
34. (ve) dördüncüsü yiğit ve kahraman Ali 'dir.

35. Kim (onun) bu dört arkadaşı hakkında kötü itikat beslerse,
36. ona bin (kere) lânet ederim.

37. Tanrım, sen bağışlayan rabbimsin; senin karşında
38. ne kadar günâhkâr kul isem, beni affet.

39. Fazîletin olursa, nefsim kurtulur;
40. eğer adâletini kullanırsan, bu benim için felâket olur.

IV.
BÜYÜK EMÎR MUHAMMED DÂD İSPEHSÂLÂR BEY'İN MEHDİ HAKKINDA

41. Ey dil, medihler yarat ve sun, hâni,
42. ben onları şâhıma armağan edeyim.

43. Kitabı sâhımın medhi ile süsleyeyim,
44. okuyan adamın içi açılsın.

45. Onun iyiliği, cömerdliği ve eşsiz ihsânı
46. medhetmesini bilmeyen kimseyi dile getirir.

47. O akıl, anlayış, şu'ûr ve zekâ mekânı,
48. bilgi ocağı ve fazîlet kaynağıdır.

49. O himmeti simâkten daha yüksek tutar;
50. cömerdliği ve keremi (onun) iki dermânıdır.

51. (O) re'âyâ'ya karşı şefkatli, doğru ve yumşak dillidir;
52. fakat hiddetlendiği zaman Şerâ arslanı kesilir.

53. (O) metânette Ömer gibidir,
54. cömerdlikte Osman'a denktir.

55. (O) fetânette Ayâs'ı geçer.
56. adâlet ve hakkaniyette gerçek bir Anuşirvan 'dır.

57. Onun ihsânı karşısında bulutlar utanır;
58. bu sözün doğruluğunu düşmanları da itiraf eder.

59. Ey şâhımın fazîletlerini sayan (kimse),
60. sahrâdaki kum ve ufak taşlar sayıya gelir mi?

61. Siyâset, riyâset, kiyâset, kerem (ve bunlara)
62. adâleti ekle; bunları işit ve anla.

63. Bir de şeref, insâniyet ve merdlik; bunların hepsini
64. kadir (Tanrı) şâhıma ihsân etti.

65. Bulut ufak bir katre de hediye etse, deniz,
66. az veya çok demeden, bunu kabûl eder.

67. Şâhım denizden bin kat daha kerîmdir;
68. bu küçük hediyeyi kabûl ederse, hayret etmemek lâzımdır.

V.
KİTABIN YAZILMASI HAKKINDA

69. Dâd İspehsâlâr Bey için bu kitabı yazdım ki,
70. dünyada (onun) adı kalsın;

71. kitabımı gören (yahut) işiden (her) kes
72. şâhımı du'â ile yâd etsin;

73. gönüller onun sevgisi ile ve
74. dünya onun yâdı ile dolsun;

75. (bizden) sonra gelen insanlar arasında
76. onun hâtırası hasretle anılsın ve yüksek olsun.

77. Gören ve okuyan istifâde etsin diye,
78. kitabı nâdir sözler ile süsledim.

79. Ben onu şâhıma, bağlılığımın bir
80. nişânesi olsun diye, hediye gönderdim.

VI.
BİLGİNİN FAYDASI VE BİLGİSİZLİĞİN ZARARI HAKKINDA

81. Bilgiden sözüme temel atarım;
82. ey dost, bilgiliye yaklaşmağa çalış;
83. sa'âdet yolu bilgi ile bulunur,
84. bilgi edin ve sa'âdet yolunu bul.

85. Bilgili insan – kıymetli dinardır.
86. câhil ve bilgisiz (adam) – değersiz bir akçedir.
87. Bilgili ile bilgisiz müsâvî olur mu?
88. bilgili dişi -erkek ve câhil erkek- dişidir.

89. Kemik için ilik ne ise, insan için bilgi odur;
90. insanın ziyneti akıldır, kemiğinki ise, iliktir;
91. bilgisiz (kimse), iliksiz kemik gibi, boştur;
92. iliksiz kemiğe kimse el uzatmaz.

93. İnsan bilgisi ile tanınır;
94. bilgisiz, hayatta iken, kaybolmuş sayılır;
95. bilgili adam ölür, (fakat) adı kalır,
96. bilgisiz, sağ iken, adı ölüdür.

97. Bilginin ağırlığını tartan kimseye göre, bir bilgili
98. bin bilgisize denktir;
99. şimdi, anlayarak ve sınayarak, etrafa bakıver,
100. bilgi kadar faydalı başka ne var?

101. Âlim bilgi ile yükseldi,
102. bilgisizlik insanı aşağı düşürdü;
103. bilgiyi ara, usanma; bil ki o hak resûl: –
104. "Bilgiyi, Çin'de bile olsa, arayınız" – dedi.

105. Bilgiyi dâimâ bilgili arar,
106. bilginin tadını, ey dost, bilgili bilir;
107. bil ki, bilginin kadrini yine bilgi bildirir,
108. bilgisiz odun bilgiyi ne yapar?

109. Bilgisize doğru söz tatsız gelir,
110. ona öğüt ve nasihat faydasızdır;
111. nice kirli (şeyler) yıkamakla temizlenir,
112. (fakat) câhil yıkamakla temizlenmeyen bir kirdir.

113. Bilgili adam her işin zamanını bilir,
114. işini bilerek yapar ve sonra pişman olmaz;
115. her işte bilgisizin kısmeti pişmanlıktır
116. ve ona bundan başka bir kısmet yoktur.

117. Bilgili (ancak) lüzumlu sözü söyler;
118. lüzumsuz sözü gömerek, gizler;
119. bilgisiz ne söylese, anlamadan söyler,
120. onun kendi dili kendi başını yer.

121. Yaradan Tanrı bilgi ile bilinir;
122. bilgisizlikten hayır gören var mı?
123. bilgisizlikten ne kadar halk kendi eli ile put yapıp:
124. – "Rabbim budur!" – dedi.

125. Bilgilinin sözü öğüt, nasihat ve edebdir;
126. bilgiliyi acem de arab da öğdü.
127. Bilgi, malı olmayan için, tükenmez bir hazinedir;
128. bilgi, nesepsiz için, yerilmez bir neseptir.

VII.
DİLİN MUHAFAZASI HAKKINDA

129. Dinle, bilgili ne diyor:
130. edeplerin başı, dili gözetmektir;
131. dilini muhâfaza altında tut, dişin kırılmasın;
132. eğer muhâfaza altından çıkarsa, dişini kırar.

133. Düşünerek konuşan adamın sözü, sözün iyisidir;
134. çok gevezelik eden dil, karşı konulmaz bir düşmandır.
135. Sözünü başı-boş bırakma; dilini sıkı tut;
136. dilin başı-boşluğu bir gün başa belâ olur.

137. Boş-boğaz adam akıllı olur mu?
138. bu boş-boğazlık ve ağız gevşekliği çok başları yedi.
139. İnsanı dil ile kızdırma; bil ki, ok yarası kapanır,
140. fakat dilin açtığı yara kapanmaz.

141. Sefîh adamın dili kendi başının düşmanıdır;
142. bir çok adamların kanı dilleri yüzünden döküldü.
143. Çok konuşanlar arasında pişman olan çoktur,
144. dilini muhâfaza altında bulunduranlardan pişman olan kim var?

145. İnsana ne gelirse, dilinden gelir;
146. dili yüzünden kimi iyi, kimi kötü olur;
147. dinle ve bu söze inan ki, vücut her sabah
148. kalkıp, eğilerek, dile yalvarır.

149. Eğer bir insanda (şu) iki şey birleşirse,
150. o insana mürüvvet yolu kapanmıştır:
151. (bunlardan) biri, lüzûmsuz yere gevezelik etmek,
152. ikincisi ise, yalan söylemektir.

153. Yalan söyleyen adamdan uzak dur, kaç;
154. sen ömrünü doğruluk ile geçir.
155. Ağzın ve dilin ziyneti doğru sözdür;
156. sözü doğru söyle, dilini süsle.

157. Dilini sıkı tut, gel, sözünü kısa kes;
158. dil korunursa, kendin korunmuş olursun;
159. resul: – "İnsanı yüzü koyun âteşe atan dildir" – dedi;
160. dilini sıkı tut, yüzünü âteşten kurtar.

161. Doğru söz, bal ve yalan söz, soğan gibidir;
162. soğan yeyip, ağzı acılandırma; bal ye.
163. Yalan söz, hastalık ve doğru söz, şifa gibidir;
164. bu söz eskiden söylenmiş bir meseldir.

165. Doğru ol, doğruluk yap ve adın doğruya çıksın;
166. insanlar seni doğru olarak bilsinler;
167. eğriliği bırakıp, doğruluk libâsını giy,
168. elbiselerin en iyisi, doğruluk libasıdır.

169. Sırrını iyi sakla, kimse bilmesin,
170. sözünden kendine pişmanlık gelmesin;
171. bütün gizli işlerin âşikâr olup,
172. gören ve duyan sana gülmesin.

173. En yakın ve inanılır arkadaşına bile, sakın,
174. arkadaşım diye inanıp, sırrını söyleme;
175. sırrın kendinde sabretmez ve saklanmazsa,
176. arkadaşın da sabreder mi; bunu iyi düşün.

VIII.
DÜNYANIN DÖNEKLİĞİ HAKKINDA

177. Bu dünya, konup-göçmek için, bir kervan-saraydır;
178. (insan) kervan-saraya geçmek için iner.
179. Kervanın başı kalkmış ve yolu tutarak uzaklaşmıştır;
180. başı kalkmış olan kervan (daha) ne kadar gecikebilir.

181. Bu dünya arkasından koşmak niçin;
182. hasis maldan ötürü (koşar), sen kendini tut.
183. Mala bu kadar gönül bağlamak neden;
184. bu mal sabah gelirse, akşam yine gider.

185. Mal hırsını gönülden çıkar,
186. giyim ve karın tokluğu ile iktifa et;
187. fakirlik, yarının azığının yokluğudur,
188. mal yokluğuna fakirlik deme.

189. Bu dünya malından yiyecek ve giyecek (kadarını) al;
190. fazlasını isteme, (fazlası) yüklenilecek vebaldir.
191. Resûl, dünya için, tarladır demiş;
192. tarlada çalış-çabala ve iyilik ek.

193. Bu dünya lezzeti bâkî değildir;
194. zevk müddeti, yel geçer gibi, geçer;
195. genç ihtiyarlar ve yeni eskir;
196. kuvvetli çöker, kuvveti gider.

197. Dünya malı bugün var, yarın yoktur;
198. benim dediğin mal başkalarının kısmetidir.
199. Her dolan azalır, her tam olan eksilir;
200. her mâmûrluğun sonu harâp olmaktır.

201. Halkına dar gelen ne kadar yer vardı;
202. halkı gitti, yalnız (onların) boş yeri kaldı.
203. Ne kadar âlim, nice feylesof vardı;
204. bugün onlar hani, binde biri (bile yok).

205. Dünya gülümser, fakat yine alın buruşturur ve kaş çatar;
206. bir elinde bal tutup, birinde zehir saklar;
207. önce baldan tattırarak, ağzı tatlılandırır;
208. bir az sonra kadehe zehir katarak, sunar.

209. Eğer tatlı tattın ise, acıya hazır ol;
210. rahat birer-birer gelirse, zahmet onar-onar gelir.
211. Ey gam karışmamış sürûr uman,
212. bu dünya ne zaman ümit yeri olmuştur?

213. Bu dünya yılan gibidir, yılanı oklamak lâzımdır;

214. (o) el ile yoklanırsa, yumuşaktır; fakat içi zehir doludur.
215. Yılan yumuşak olduğu hâlde, kötülük yapar;
216. (ondan) uzak durmalı ve yumuşak diye yanılıp tutmamalı.

217. Bu dünyanın da dıştan görünüşü güzeldir,
218. fakat içinde binlerce nahoşluk vardır;
219. bakıp, dış süsünü görerek, senin ona
220. gönül bağlaman, bil ki, hatâların başıdır.

221. Dünya bâzan peçesini kaldırır ve yüzünü açar;
222. kucaklayacak gibi kollarını açar, fakat hemen kaçar.
223. Baht yaz bulutu gibidir veya rüyâ gibi boştur;
224. durmadan geçer veya kuş gibi uçar.

IX.
CÖMERDLİĞİN MEDHİ VE HASİSLİĞİN ZEMMİ HAKKINDA

225. Ey dost, bilgilinin izini tâkip et;
226. eğer söz söylersen, sözü bilerek söyle;
227. öğersen, cömert adamı öğ,
228. hasise kuvvetli yay ve ok ile nişan al.

229. Bütün diller cömert adamın medhini söyler;
230. cömertlik bütün ayıpların kirini temizler;
231. cömert ol, sana söz, sövme gelmesin;
232. sövme gelecek yolu cömertlik kapatır.

233. Eğilmez gönülü cömert adam eğer;
234. erişilmez murada cömert adam erişir.
235. Hasisliği öğen dil hani, nerede;
236. cömertliği âm, hâs, bütün halk öğer.

237. Cömert adam bilgiyi yedebildi, bak.
238. malını onunla sattı ve senâ aldı.
239. muhtaçların yardımcısı olarak yaşadı;
240. bak, dünyada iyi ad bırakıp gitti.

241. Hasis, harâm ile, çok altın ve gümüş topladı,
242. vebâl yüklenerek ve üstelik bir de söğüş alarak, gitti;
243. malı başkaları arasında payedildi,
244. hasis bunda yalnız pişmanlıktan hisse aldı.

245. Ey mal sâhibi iyi ve cömert adam,
246. Tanrı sana verdi ise, sen de ver.
247. Yerilen ve sövülen kimse, toplayıp da vermeyendir,
248. toplar da verirsen, toplayabildiğin kadar topla.

249. Tabiatlerin en iyisi ve âdetlerin ayıplanmayanı
250. cömertliktir; bil ki, hasislik (bunların en) çirkinidir.
251. Ellerin en kutlusu veren eldir:
252. alıp da vermeyen el ellerin kutsuzudur.

253. Hasislik ilâc ile iyileşmez bir hastalıktır;
254. hasisin eli vermekten yana çok sıkıdır.
255. Aç gözlü hasisin gönülü toplamakla doymaz,
256. o malın kuludur ve malı ona hâkimdir.

257. Bu halk arasında en iyi adam, cömert adamdır;
258. cömertlik şeref, ikbâl ve cemâli artırır;
259. insanlar arasında sevilmek istersen,
260. cömert ol; cömertlik seni sevdirir.

261. Hasis alçak, hâin ve malının bekçisidir;
262. toplar, (fakat) yemez, içmez ve onu sıkı tutar;
263. sağlığında dostuna tuz (bile) tattırmaz;
264. ölür, malı kalır ve sonunda düşmanı yer.

X.
TEVÂZÛ VE KİBİR HAKKINDA

265. Sana lüzumlu bir sözüm daha var,
266. bana kulak ver, onu (sana) söyleyeyim;
267. o (söz) şudur: kibri yere çalıp,
268. tevâzuu sıkı tut ve ona kuvvetle sarıl.

269. Kibir bütün dillerde yerilen bir huydur;
270. huyların iyisi, alçak gönüllülüktür;
271. ululuk taslayan ve benim diyen kimseyi
272. ne Tanrı ve ne de kul sever.

273. Dünya malını kazananların hepsi
274. (onu) yiyemeden gitti, hâllerini görün;
275. karısı başka bir erkek ile kalıp,
276. onun yanında yatarak, vücudunu verir.

277. Kibir libâsını giydin ise, derhal çıkar;
278. halka karşı göğüs kabarttın ise, dilini derhal düzelt.
279. mü’minlik nişânı tevâzûdur;
280. eğer mü’min isen, mütevâzî ol.

281. Tevâzû göstereni Tanrı yükseltir,
282. kibirli olanı aşağı atar;
283. ululuk taslama, sakın, ulu yalnız Tanrıdır,
284. O “ululuk benimdir, siz üzerinize almayın” dedi.

285. Ululuk taslaman ve ululuğa doğru el uzatman
286. maldan dolayı ise,
287. malın faydası nedir ki; kendin çıplak gidersin,
288. sepet ve sandığın burada geride kalır.

289. Eğer kibir sâhibi: – “ben asilim” – diyorsa
290. ben onun kesin cevabını (hemen) vereyim:
291. insanlar, ana baba bir, kardeştirler:
292. iyice araştırılırsa, aralarında bir fark yoktur.

XI.
HARİSLİK HAKKINDA

293. Gel, yine öğüdümü dinle, fazla emel besleme;
294. emelin altında ecel saklıdır;
295. ey dost, emel dediğim, uzun düşünmektir;
296. düşünceyi uzun etme, (daha) çok amel kıl.

297. Dersin ki, giyecek, yiyecek ve içecek lâzımdır,
298. çok mal, çok kul ve câriye lâzımdır;
299. eğer ömürlük mal yığdın ise,
300. (unutma ki,) önce börkü giyecek baş lâzımdır.

301. Harislik de insan için kötü bir huydur,
302. harisliğin sonu gam, pişmanlık ve hasrettir;
303. zenginlik ve fakirlik Tanrının kısmetidir;
304. harislik, insan için, sâdece boş bir zahmettir.

305. Haris dünya malını toplamakla doymaz,
306. sâhibi ihtiyarladığı hâlde, harislik ihtiyarlamaz;
307. haris adam harisliği ancak ölüp,
308. toprak altına girdikten sonra bırakır.

309. Haris mal toplamaktan yorulmak ve usanmak bilmez;
310. harislik hastalığının ilâcını bilen var mı?
311. Bir söz vardır: eğer bir kimseye iki vâdi dolusu dinar verilirse,
312. o (muhakkak) üç vâdi ister.

313. Ey hırs sâhibi, harisliğin ne lüzumu var,
314. bana söyleyiver, bu neye yarar?
315. İster dar, ister geniş olsun, rızkın yazılmıştır;
316. harislik bunu daha iyi yapar mı?

XII.
KEREM, HİLM VE DİĞER İYİLİKLER HAKKINDA

317. Aslı güzel olan adamın huyu güzel olur;
318. güzel huylu adama gönül bağlanır.

319. Adamdan adama fark çoktur,
320. fakat görünüşte hepsinin börkü vardır.

321. (İnsanların) bütün tavır ve hareketlerini iyice incele,
322. kerem kimde ise, ona insan de;
323. keremsiz insan meyvesiz ağaç gibidir,
324. meyvesiz ağacı kesip ateşte yak.

325. Müslümana karşı şefkatli ve merhametli ol,
326. kendin için düşündüklerini Müslüman için de düşün;
327. sana cefa edene vefa ile mukabele et;
328. ne kadar yıkanırsa yıkansın, kan kan ile temizlenmez.

329. yemeğe yarar yemek (varsa), aç insana yedir,
330. giymeğe yarar elbise bulursan, çıplağa giydir;
331. başkasına zorluk ve zahmet çektirme,
332. eğer sana başkası eziyet ederse, tahammül et.

333. Kötülük yapan adama sen iyilik yap;
334. keremin başı budur, bunu iyi bil;
335.eğer bir kimseden sana iyilik gelirse,
336. o adamı çok medhet ve (onun medhini) iste.

337. Kusurlu adamın kusurunu affet,
338. düşmanlık kökünü kazıp, ortadan kaldır;
339. hiddet ve düşmanlık ateşi tutuşarak, alevlenirse,
340. yumuşaklık suyunu serp ve o ateşi söndür.

341. Kerem bir binadır ve hilm onun temelidir.
342. yahut hilm bir bahçeye benzer ve kerem kırmızı güldür.
343. Eğilene destek ver ve kesileni ekle;
344. böyle bir adama hür insan kul olur.

345. Ey dost, büyüklerin hakkını gözet,
346. lüzumsuz alay ve mücadeleden sakın;
347. bu alay büyükleri sana karşı hiddetlendirir,
348. küçükleri ise, küstah yapar; bunu hakikat bil.

349. Belâ gelirse, ferahı bekleyerek, sabret;
350. belâ ve zahmeti yok etmeğe çalışarak, ferâhı bekle;
351. mihnet âteşi söner, nevbeti geçer;
352. sabır sâhibi sevâb kazanmakla kalır.

353. Büyüklüğe erişirsen, kendini şaşırma;
354. atlas giyersen, bözünü unutma;
355. yükseldikçe daha çok yumuşak huylu ol,
356. büyüğe ve küçüğe tatlı dil kullan.

357. Sözü düşünerek söyle, acele etme;
358. sözünü sakla ki, sonra başını saklamayasın.

359. Bin kişi dostun olsa, çok görme;
360. bir kişi düşman olsa, azımsama.

361. İnsan ne kadar akıllı olsa, (yine) bir yanlışlık yapabilir;
362. ne kadar hüner sâhibi olsa, bir kusuru bulunur;
363. bu bir kusurdan dolayı (adamların) başını kesen,
364. yaşamak için, dünyada adam bulamaz.

365. İyi hareket et, gönüller alarak yaşa;
366. kötülükten kendini bir yana çek;
367. bir iş yapacaksan, düşünüp-taşınarak
368. ve (onun) lüzumlu veya lüzumsuz olduğunu gerçekten bilerek yap.

369. Hangi işle karşılaşırsan, onu iyice gözden geçir;
370. o işin başını ve sonunu düşün;
371. sevinç çıkacaksa, öyle ona gönül bağla;
372. pişmanlık olacaksa, daha önce sakın.

373. İnsanların iyilik ve kötülükleri arzu etmekle geçmez,
374. iyi işin de kötü işin de karşılığı gecikmez;
375. ey kötülük yapıp, iyilik uman (kimse),
376. diken eken üzüm biçmez.

377. İnsanın arkadaşı iyi olursa, kendisi de iyi olur;
378. insan arkadaşının iyi olmasından çok hayır görür;
379. kötüye yaklaşma, kötü sohbeti
380. seni hemen kötü huylu yapar.

XIII.
ZAMÂNENİN BOZUKLUĞU HAKKINDA

381. Dostluk mecâz oldu, hakikat hani;
382. binlerce dosttan bir gerçeği bulunmaz;
383. bir çok insanlar dıştan hakikî dost gibi görünüyorlarsa da,
384. içten vefasızdırlar; bunu bil.

385. Bugün bu dünyada insanlık kötüdür;
386. yazık, hani insanlık; nereye gitti?
387. Vefâ gölünün suyu çekildi, kaynakları kurudu;
388. cefâ doldu-taştı, denizden daha engin.

389. Hani ahd, emânet; hani iyilik;
390. son gün hayırlı işler de ortadan kalkacaktır;
391. iyiliğin başı gitti, sonu da gidecektir;
392. kötülüğün başı geldi, sonu da gelecektir.

393. Dünya düşmanlık, cefa ve eziyetle doldu;
394. hani bir vefalı; varsa, ara bakayım.
395. Sen (kendin) bozuksun, onun için dünya bozuldu;

396. niçin bu dünyadan şikâyet ediyorsun.

397. İslâm garîp idi, tekrâr garîp oldu;
398. ibâdet – riyâ ve âbid – mecâz oldu;
399. harâbât muhiti mâmûr oldu;
400. mescid ise, harâp ve halk bî-namaz oldu.

401. Âlim ameli zâhid takvayı bıraktı;
402. ârif raks çıkarıp, hoş semâ eder;
403. bid'atten men'eden insan kalmadı,
404. onun için bu bid'at her gün artmaktadır.

405. Hani emr-i mârûf, hani iyi adam;
406. iyi insanın duracağı yerin kendisi nerede.
407. Halkını bırakıp, zamanını yerersin;
408. zamanını yerme, insanlarını yer.

409. Kim iki yüzlü ise, o itibâr sâhibidir;
410. itibarda olmak istersen, git, iki yüzlü ol.
411. Yol kimin hakkı ise, onun yolu yok;
412. yol hakkı olmayana geniş yol vardır.

413. Ey ahlâksız, sevinçle dolaş;
414. bu senin zamanındır, istediğini yap;
415. istediğin gibi, müsterih ve kaygısız yaşa;
416. sana hangi yerde ve hangi dilde kim mâni olur.

417. Utanma kayboldu; araştırmakla kokusu dahi bulunmaz;
418. helâl yiyen hani, vücudu (bile) görünmez;
419. bugün helâlin kendisi nerede, hani,
420. kim harâmı yerken, harâm diye yiyor.

421. Halk mallı olan kimseye teveccüh edip,
422. hepsi hür olan nefislerini (ona) kul yaparlar;
423. malı olamayanı görünce, başlarını çevirip,
424. gözlerini yumarak, geçerler.

425. Ey mala karşı haris adam, gerçek bil ki, bu mal
426. bugün kaygı ve düşünce; yarın ise, yük ve vebaldir;
427. malın harâm ise, sonu azâptır;
428. eger malın halâl ise, (onun da) hesabı sorulur.

429. Nefsin mala karşı neden bu kadar haristir?
430. gönülde gamın ve dilinde sözün (hep) odur;
431. (kendin) gidersin, bu malın düşmanına kalır;
432. sarınacak bezini de utandıkları için verirler.

433. Senin malın, öbür tarafa geçirdiğin maldır;
434. elinde tuttuğun (mal ise), senin için ancak hasrettir;
435. bugün toplamak senin için tatlıdır;

436. (fakat) yarın bırakıp gitmek acı olur.

437. Bu dünyanın tadı karışıktır,
438. eziyeti daha çok ve tadı azdır;
439. bal nerde ise, arısı berâberdir;
440. baldan önce arının zehiri tadılır.

441. Dünya hüner sâhibi için daha çok vefasızdır,
442. hünersize burada cefa daha azdır;
443. hüner ile tâlihin bir araya gelmesi (ise),
444. bulunmaz nevâdirden daha nadirdir.

445. Hüner sâhibi dünyaya karşı ne (gibi bir) kusûr işlemiştir;
446. niçin bu (dünya) ona durmadan eziyet çektirir;
447. hasisleri yükselterek, kıymetlileri yere vuruyor;
448. yoksa bu kutsuz dünya ihtiyarlayıp bunadı mı?

449. Ey hükmünü dünya üzerinde yürüten,
450. onu bâzan yeren, bâzan tekrâr öven,
451. her gelen iş kadir (Tanrı) hükmü ile gelir,
452. insanın her karşılaştığı şey onun emri ile olur.

453. Dünyaya bu sövme ve çıkışma niçin;
454. kaza ve kaderi yürüten ve (yeniden) tanzim eden Tanrıdır;
455. ayağa diken kader ile batar,
456. geyiği tuzağa düşüren kaderdir.

457. Başa gelen her şey kaderden gelir,
458. anlayışsızlar onu sebepten bilirler;
459. havada uçan kuşlar, kader ile,
460. hem kola konar, hem kafese girerler.

461. Koşanın (koşmaması) mukadderse, vursan da koşmaz;
462. kuvvetli yay kurmakla kader geri çevrilmez;
463. sana ıztırap ve ona hazine veren Tanrıdır;
464. ey muztarip kimse, ıztıraptan şikâyet etme.

XIV.
KİTAP SÂHİBİNİN ÖZRÜ HAKKINDA

465. Kitabı mevizalar şeklinde yazdım;
466. dil okursa, bal yemiş gibi, tatlı olur;
467. kim bu sözü başkalarının sözü ile mukayese ederse,
468. hakikîyi sahte ile mukayese etmiş olur.

469. Adım Edib Ahmed, sözüm edep ve nasîhattir;
470. vücûdum gider, sözüm burada kalır;
471. bahar geçer, güz gelir; ömür gider,
472. bu bahar ve güzüm ömrüm tüketir.

473. Onun için işte bu Türkçe kitabı çıkardım,
474. ister bunu kâfi bul, ey dost, ister ilâve et.
475. Eğer kendim gidersem, sözüm kalsın diye,
476. bu (kitabı) nâdide ve zarif sözler ile yazdım.

477. Onun için bu güzel ve süzülmüş bir kitaptır;
478. (sözleri) seçerek getirdim ve çözülmüşleri attım;
479. helẕ çok, fakat nâdir ve süzülmüş (söz) az olur;
480. sırmalı atlas nâdir olur, değersiz (olan şey) bezdir.

481. Ey benden sonra gelen,
482. bunu okursan, beni duâda unutma;
483. sen de bana duâ hediye edersin diye,
484. bu nâdide sözlerimi sana hediye ettim.

B.

İLAVELER

I.
EDİB AHMED HAKKINDA
(Müellifi Mechûl)

485. Edibin, anadan doğma, gözü görmezdi;
486. sözü bu on dört bâb içinde tamamlandı;
487. üzerinde altın yüklü bir fil olsa,
488. bu söz, en az, ona benzetilebilir.

II.
EDİB AHMED HAKKINDA
(Emîr Seyfeddin)

489. Edipler edibi, fâzıllar başı
490. akıl ile gevherden söz söylemiş, bu sözlerin başıdır;
491. Tanrı bu saatte ona rahmet etsin,
492. yarın kalktığı zaman yârânlar eşi olsun.

III.
EDİB AHMED HAKKINDA
(Büyük Emîr Arslan Hoca Tarhan)

493. Edibin yerinin adı Yüknek'tir.
494. gönülleri açan, safâlı bir hoş yerdir.

495. Babasının adı Mahmud Yüknekî'dir,
496. Edib Mahmud 'un oğludur ve (bunda) hiç şüphe yoktur.

497. Kitabının adı ʿAtebetü'l-hakayık'tır
498. ve bu ibâre arap usulüne göredir.

499. (Eserin) bütünü Kâşgar dili iledir,
500. edip (bunu) gönül rikkati ile söylemiştir.

501. Kâşgar dilini bilen herkes
502. edibin ne söylediğini anlar.

503. İnsan dili bilirse, mânasını da bilir;
504. kendi bilmediğine, bilirim, demesi ayıptır.

505. Bir çok kimseleri görüyoruz ki, edibin sözünü
506. anlayamadıkları için, kendilerini üzerler.

507. (Bir çokları da), yanlış mâna vermek suretiyle,
508. halk arasında utanılacak vaziyete düşerler.

509. Bundan dolayı kitabı yazdık,
510. ister kabul et, ister hoş görme.

511. Edibin sözünü kim bilip tutarsa,
512. halk arasında kendi itibârını yükseltir.